

ks. Andrzej Dobrzyński
Rzym

Jan Paweł II prawodawcą Kościoła **– symposium w Lugano**

Międzynarodowe symposium pod nazwą: *Jan Paweł II prawodawcą Kościoła: podstawy, innowacje i perspektywy* odbyło się na Uniwersytecie Szwajcarii Włoskiej w Lugano w dniach 22–23 marca 2012 roku. Organizatorami konferencji były Fundacja Jana Pawła II (Ośrodek Dokumentacji i Studium Pontyfikatu w Rzymie) oraz Instytut Prawa Kanonicznego i Porównawczego Religii należący do Wydziału Teologicznego w Lugano (DiReCom). Celem symposium było ukazanie oryginalnego wkładu i roli Jana Pawła II w tworzenie, rozumienie i realizowanie prawa kościelnego.

Uczestników symposium, którzy wypełnili główną aulę uniwersytecką, powitali prof. P. Martinoli, rektor uczelni, i kard. S. Ryłko, przewodniczący Fundacji Jana Pawła II. Wykład inauguracyjny wygłosił prof. L. Gerosa, dyrektor Instytutu DiReCom, który mówił na temat nowej hermeneutyki prawa kanonicznego w ujęciu Jana Pawła II. Kodeksy Prawa Kanonicznego (KPK), jak i Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich (KKKW) należy odczytywać w świetle nauki Soboru Watykańskiego II, a także szerzej, w świetle tradycji kościelnej i prawnej, mając jako główny punkt odniesienia Pismo Święte. Jan Paweł II podkreślił znaczenie teologicznej hermeneutyki prawa kanonicznego – wyjaśniał prelegent. Wyraziło się to przez jego charyzmatyczny i synodalny sposób rządzenia Kościołem i przez sposób, w jakim ustanawiał i wprowadzał w życie prawo kościelne.

Na symposium złożyły się trzy sesje, podczas których podjęto refleksję nad podstawami antropologicznymi i eklezjologicznymi działalności legis-

lacyjnej Jana Pawła II, ukazano, na czym polegała nowość w działalności konkordatowej podczas jego pontyfikatu, a także wskazano na wpływ promulgowanych kodeksów prawa kanonicznego na zbliżenie ekumeniczne chrześcijan. Moderatorami sesji byli kolejno ks. prof. B. Ferme (Wenecja), prof. P. Valdrini (Rzym), prof. L. Bombin (Rzym) i prof. P. de Mortanges (Fryburg).

Pierwszą sesję otworzył wykład prof. F. D'Agostino z Uniwersytetu Tor Vergata zatytułowany *Człowiek w centrum praw ustanowionych przez Jana Pawła II. Zasady hominum causa jus constitutum est* papież nadał ewangeliczne znaczenie, to znaczy wskazał, że sprawiedliwość nie jest zakorzeniona w równowadze społecznej, politycznej lub ekonomicznej, lecz we właściwym pojęciu człowieka. Dlatego tak ważne było dla niego właściwe ujęcie prawa naturalnego, by uniknąć zarówno niebezpieczeństwa naturalizmu prawnego, jak i pozytywizmu. Prawo naturalne winno się wyrażać w szczegółowych normach prawa stanowionego. Bp J. I. Arieta, sekretarz Papieskiej Rady ds. Interpretacji Prawa, w swoim referacie przedstawił problematykę „eklezjologii komunii w prawodawstwie kanonicznym Jana Pawła II”. Zwrócił uwagę na podstawowe znaczenie teologii Ludu Bożego i kolegalności w doktrynie Vaticanum II w myśli Jana Pawła II. Jako jeden z ojców soborowych abp K. Wojtyła brał czynny udział w jej tworzeniu, a w okresie po Soborze uczestniczył w synodach. Doświadczenie to miało wpływ na sposób sprawowania prymatu Piotrowego przez Jana Pawła II. Podkreślał rolę kolegium biskupów i znaczenie Kościołów partykularnych. Wyraziło się to m.in. w końcowym etapie przygotowania KPK, na którym Jan Paweł II powołał dwie grupy ekspertów: jedną złożoną z prawników i drugą z duszpasterzy. W konstytucji *Pastor Bonus*, w której papież dokończył przeprowadzanie reformy Kurii Rzymskiej, wskazał na zasadę kolegalności i pomocniczości oraz zasady pastoralne, którymi winna kierować się ta istotna instytucja wspomagająca następcę św. Piotra w wypełnianiu jego misji. Sprecyzowaniu doktryny komunii w prawodawstwie kościelnym służyły także dokumenty takie, jak: list apostolski *motu proprio Apostolos suos* Jana Pawła II (o naturze teologicznej i prawnej konferencji episkopatów) czy też nota *Communione notio* Kongregacji Nauki Wiary (o relacji między Kościołem powszechnym i Kościołami partykularnymi).

Druga sesja zaczęła się od wykładu prof. G. Dalla Torre, rektora Uniwersytetu LUMSA w Rzymie i przewodniczącego Trybunału Stanu w Watykanie, który ukazał ogólny obraz działalności konkordatowej Jana Pawła II. Referent

podkreślił problematykę praw człowieka, która znalazła poczesne miejsce w układach ze Stolicą Apostolską, zabezpieczając formalnie m.in. nie tylko prawo do działalności Kościoła, lecz także prawo ludzi do sprzeciwu sumienia. Konkordaty nie były „koncesją” na działalność Kościoła, lecz stanowiły ustalenie warunków życia Kościoła w społeczności, złożonej, w większej lub mniejszej mierze, z Ludu Bożego, ludzi wierzących będących obywatelami konkretnego państwa. Układy konkordatowe były także otwarciem drogi do ustaleń legislacyjnych dla innych grup wyznaniowych, co poszerzało spectrum wolności religijnej i demokracji. Zawarte konkordaty służyły również legitymizacji nowo powstałych państw na arenie międzynarodowej.

Referat *Konkordat z Polską według zamysłu Jana Pawła II* wygłosił bp T. Pieronek z Krakowa. Genezą konkordatu były rozmowy prowadzone przez wysłanników Watykanu (arcybiskupi A. Casaroli, L. Poggi, F. Colasuonno) z władzami komunistycznymi. Wraz z przemianami politycznymi po 4 czerwca 1989 roku wznowiono oficjalne relacje między Stolicą Apostolską i Polską oraz rozpoczęto przygotowania konkordatu, który podpisano w lipcu 1993 roku. Prelegent wyjaśnił problemy z ratyfikacją i podkreślił, że Jan Paweł II śledził losy konkordatu, lecz nie ingerował w proces wprowadzenia go w życie. Watykan nie godził się na propozycje jego modyfikacji, gdyż raczej po temu miały charakter głównie polityczny. Został on w końcu ratyfikowany 23 lutego 1998 roku.

W kolejnym wykładzie na temat Kościoła katolickiego i Unii Europejskiej w nauczaniu Jana Pawła II prof. O. Fumagalli Carulli z Uniwersytetu Sacro Cuore w Mediolonie wiele uwagi poświęciła przedstawieniu stanowiska Jana Pawła II w odniesieniu do przygotowywanej po roku 2000 konstytucji Unii Europejskiej. Wskazała racje, które kierowały papieżem w domaganiu się, by uwzględniono chrześcijańskie korzenie Europy oraz uznano w dokumencie podmiotową rolę Kościołów w życiu społecznym. Oszacowała różnice między Traktatem z Nicei (7 grudnia 2000) a Traktatem z Lizbony (13 grudnia 2007), podkreślając, że zabiegów Jana Pawła II nie można uznać za porażkę, lecz trzeba dostrzec ich profetyczny charakter.

Podczas trzeciej sesji referat *Innowacje wprowadzone przez Jana Pawła II* i potwierdzona kontynuacja w relacjach pomiędzy Zachodem i Wschodem wygłosił prof. A. Roccucci z Uniwersytetu „Roma Tre” w Rzymie. Wizję polityczną zjednoczonej Europy Zachodniej i Wschodniej Jan Paweł II budował na fundamencie jedności duchowej. Europa winna być wspólnotą

inkluzywną i pluralistyczną, uwzględniającą różnice między narodami i kulturami. Wschód wnosi do Europy wrażliwość na odmiennność drugiego człowieka i na transcendencję Boga, czym dopełnia i koryguje racjonalistyczną mentalność Zachodu i monokulturowość nowoczesności. Dla Jana Pawła II Europa żyje w pełni, gdy oddycha dwoma płucami.

Bp Cyril Vasil, sekretarz Kongregacji ds. Kościołów Wschodnich, przedstawił wykład Podobieństwa i różnice pomiędzy KPK i KKKW. Prelegent ukazał historię powstania KKKW i podkreślił, że nie jest on dodatkiem czy uzupełnieniem KPK. Uwzględnia on zasadniczą zmianę, jaką w spojrzeniu na Kościoły wschodnie wprowadził Sobór Watykański II. Bp Vasil przybliżył uczestnikom właściwe rozumienie pojęcia Kościoła *sui iuris*, statut patriarchatów wschodnich i rolę synodów. Wskazał na istniejące podobieństwa i różnice między kodeksem łacińskim i kodeksem wschodnim.

Na zakończenie kard. K. Koch, przewodniczący Papieskiej Rady ds. Jedności Chrześcijan, wygłosił *lectio magisterialis* pod tytułem Działalność legislacyjna Jana Pawła II i jedność chrześcijan. Dla papieża odnowa soborowa łączyła się ściśle z działalnością ekumeniczną. Uważał on KPK za ostatni „dokument” Vaticanum II. KPK odzwierciedla pozytywny stosunek do chrześcijan innych wyznań, uznając ich chrzest i ich przynależność, choć niepełną, do Kościoła. Prawo zobowiązuje wszystkich członków Kościoła katolickiego do aktywności ekumenicznej, zwłaszcza do modlitwy o jedność. Szczególna odpowiedzialność w tej dziedzinie spoczywa na biskupach. Prelegent wspomniał, że w KKKW znajduje się jedna część kodeksu poświęcona działalności ekumenicznej. Podkreślił również, że doświadczenie totalitaryzmów ukazało nie tylko rozmiary antychrześcijańskich prześladowań, lecz także ekumenizm męczenników. Jan Paweł II był szczególnym świadkiem tej prawdy, wierząc, że nie pozwoli ona spocząć kolejnym pokoleniom uczniów Chrystusa w dążeniu do jedności.

Podczas zakończenia sympozjum głos zabrali: bp P. G. Grampa – ordynariusz Lugano, G. Giudici – burmistrz Lugano oraz L. Saids – przewodnicząca rządu kantonu Ticino. Sympozjum, jak zauważono, stanowiło nie tylko wydarzenie naukowe, lecz przypomnienie osoby i życia błogosławionego papieża szerszemu gronu uczestników. Stwierdzono, że były to jego „odwiedziny” po pamiętnym spotkaniu Jana Pawła II z mieszkańcami Lugano 12 czerwca 1984 roku.

Symposium zwróciło uwagę na w pewnej mierze nieznane oblicze Jana Pawła II jako prawodawcy Kościoła. Podczas obrad i dyskusji wyrażono nadzieję, że ten aspekt działalności papieża będzie podjęty i pogłębiony w kolejnych sympozjach i w wielu publikacjach. Akta symposium w Lugano ukazały się nakładem Libreria Editrice Vaticana (*Giovanni Paolo II: Legislatore della Chiesa. Fondamenti, innovazioni ed aperture*, red. L. Gerosa, Watykan 2013).